आंतरराष्ट्रीय बहुभाषिक शोध पत्रिका

प्रिंटिंग एरिया

Printing Area International Interdisciplinary Research Journal in Marathi, Hindi & English Languages

July 2021, Issue-78, Vol-02

Editor

Dr. Bapu g. Gholap

(M.A.Mar.& Pol.Sci.,B.Ed.Ph.D.NET.)

"Printed by: **Harshwardhan Publication Pvt.Ltd.** Published by **Ghodke Archana** ajendra & Printed & published at Harshwardhan Publication Pvt.Ltd.,At.Post. nbaganesh Dist,Beed -431122 (Maharashtra) and Editor **Dr. Gholap Bapu Ganpat.**

Reg.No.U74120 MH2013 PTC 251205

Harshwardhan Publication Pvt.Ltd.

At.Post.Limbaganesh,Tq.Dist.Beed

Pin-431126 (Maharashtra) Cell:07588057695,09850203295

21

ग्रामीण अर्थव्यवस्थेच्या विविध समस्याचे समाजशास्त्रीय चिंतन : एक अभ्यास

डॉ. यादव घोडके
पद्वी व पद्व्युत्तर समाजशास्त्र विभाग,
वसंतदादा पाटील महाविद्यालय, पाटोदा, जि. बीड

****

प्रस्तावना : औद्योगिक क्रांतीपूर्वी जगातल्या जवळपास सर्व समाजाला पारंपारीक समाज समजले जात होते. सर्व देशात पारंपारीक अर्थ व्यवस्था रूढ होती. परंतू औद्योगिक क्रांती घडून आल्यानंतर सर्व समाजाच्या अर्थव्यवस्थेत प्रचंड प्रमाणात बदल घडून आलेला आहे. जगात अजूनही असे काही समाज आहेत की, ज्याच्या पारंपारीक अर्थव्यवस्थेत फारसा बदल घडून आलेला नाही. भारतासारख्या विकासनशिल देशात पारंपारीक अर्थव्यवस्थेत फारसा बदल घडत आला नसला तरी आधूनिक अर्थ व्यवस्थेचे येथे बिज रोपन सुरू झाले आहे. हे नाकारता येत नाही. येथील ग्रामीण समाजात पारंपारीक अर्थव्यवस्था कमी प्रमाणात रूढ असलेली पारंपारीक अर्थव्यवस्था आणि कमी प्रमाणात दिसून येत असलेली आधूनिक अर्थ व्यवस्था या प्रकारच्या मिश्र अर्थव्यवस्थेची जी समस्या आहे ती ग्रामीण समाजात आढळून येतात.

सद्यस्थितीत अर्थव्यवस्थेत हळुहळू बदल होऊ लागले आहेत. महागाईचे प्रमाण जास्त वाढले आहे. शेतीमालाला हमीभाव नाही किंवा योग्य भाव मिळत नसल्यामुळे शेतक-यांना खर्च आणि उत्पन्नाचा ताळमेळ बसविणे खूपच अवघड जाते. वारंवार पाठवणारा दूष्काळ, अतिवृष्टी, गारपीट, वादळ, वारा, अवेळी पाऊस आणि रोगराईमुळे एकूण उत्पन्नात घट होते. या कारणास्तव शेतकज्यांना शेतीकामाचे नियोजन करणे खूपच अवघड काम आहे. ग्रामीण समाजाचे संपूर्ण अस्तीत्व शेती व्यवसायावर अवलंबून आहे. शेतीतील उत्पन्न हे त्यांच्या उदरनिर्वाहचे प्रमुख साधन आहे. धान्याचे उत्पादन झाले नाही तर उपासमारीची वेळ येते. परंतू सद्यपरिस्थितीत हे शेती उत्पादन त्याला पुरेसे नाही. निसर्गाच्या लहरीवर अवलंबून असलेली शेती प्रत्येक वेळेस उत्पादनाच्या बाबतीत सत्य देतील याची शाश्वती नसते. या समाजात अनेक प्रकारच्या आर्थिक समस्यांची परंपरा अणादी

ISSN: 2394 5303 | Impact Factor 7.891(IIJIF) | Printing Peer-Reviewed Inter

कारणांचा शोध सविस्तरपणे लघुशोध प्रकल्पात घेण्यात आला आहे. कौटुंबिक आणि आर्थिक परिस्थितीचा अभ्यास करण्यात आला. आर्थिक परिस्थिती बीकट असल्यामुळेच शेतकरी, आत्महत्येकडे वळतात. वेगवेगळ्या वयोगटातील कुटुंबातील सदस्यांचा अभ्यास करण्यात आला आहे. आत्महत्याग्रस्त शेतकरी कुटुंबातील उत्तरदात्याकडून शैक्षणिक माहीती घेतली असता शिक्षणाचे प्रमाण खूपच अल्प असल्याचे दिसून येते. थोडक्यात आभ्यासासाठी निश्चित केलेल्या उद्दिष्टांची पुर्तता झालेली आहे.

संदर्भ ग्रंथ सूची :

१) कराडे जगन, जागतिकीकरण भारतासमोरील आव्हाने, २००८, डायमंड पब्लिकेशन, पुणे.

२) कुलकर्णी भुजंगराव, मराठवाड्याचा विकास अभ्यास व चिंतन पद्मा प्रकाशन, औरंगाबाद.

३) खुपसे मार्तंड, शेतक-याच्या आत्महत्या : चिंता आणि चिंतन २००६ समीर प्रकाशन, कळंब, जि. यवतमाळ.

४) जायभाय अनिल, महाराष्ट्रातील शेतक-यांच्या आत्महत्या एक समाजशास्त्रीय अभ्यास, २००८ (यवतमाळ तालूका विशेष संदर्भ) पुणे विद्यापीठ पुणे. यांना सादर केलेला लघू प्रबंध.

५) ढवळे अशोक, शेतक-यांच्या आत्महत्या चिंता आणि उपाय, २००८, सुमेरू प्रकाशन, टिळक नगर, डोंबिवली (पू.)

६) मुळीक बुधाजीराव, शेतक-यांच्या आत्महत्येची कारणे, २००७, स्वरूप प्रकाशन, औरंगाबाद.

७) राठोड ग.ह. शोषित शेतकरी शेतकऱ्याच्या आत्महत्यांची मुलभूत कारणे, २००६, राजगुरू प्रकाशन, कचनेर जि. औरंगाबाद.

८) घोडके यादव, बीड तालूक्यातील आत्महत्याग्रस्त शेतकरी कुटुंबाचा समाजशास्त्रीय अभ्यास लघू शोध प्रकल्प, डॉ. बा.आ.म.वि. औरंगाबाद. ०२ जाने २०२०.

□□□

Lecturer in......................
V.P.College,Patoda,Dist.Beed